

Prof. Marek Gołębiowski
Kierownik Zakładu

I Zakład Radiologii Klinicznej

nazwa w 2008 r.
pierwsza nazwa – Zakład Radiologii

Zakład Radiologii Wydziału Lekarskiego Uniwersytetu Warszawskiego powstał w 1926 r. na bazie Pracowni Rentgenowskiej przy Klinice Chorób Wewnętrznych Szpitala Dzieciątka Jezus przy ul. Nowogrodzkiej. Kierownikiem Zakładu został **dr Adam Elektorowicz** (ryc. 1), założyciel i Kierownik szpitalnej pracowni rentgenowskiej.

Zajęcia akademickie z radiologii zainaugurował 21 października 1926 r. doktor Zygmunt Grudziński, a tematem wykładu był zarys dziejów radiologii w Polsce i za granicą.

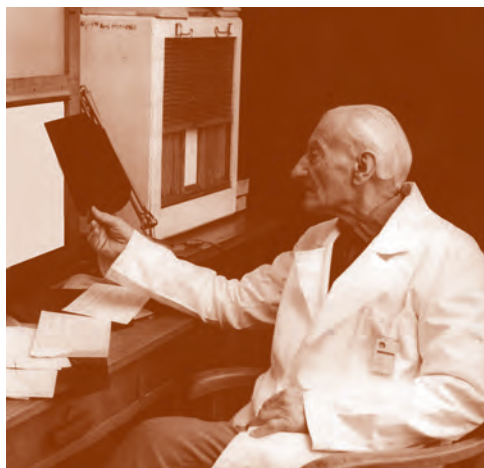
Na początku lat trzydziestych Wydział Lekarski Uniwersytetu Warszawskiego miał już dwa zakłady rentgenologiczne. Były to:

- I Instytut Rentgenologiczny, którego kuratorem był prof. Zygmunt Radliński. Kierownikiem Instytutu był adiunkt **dr Mirosław Zalewski** (ryc. 2.), a starszym asystentem dr Stanisław Trojanowski. Instytut obsługiwał 5 klinik Szpitala św. Ducha oraz ambulatoria szpitalne i Studencką Kasę Chorzych. W roku akademickim 1931-1932 wykonano w Instytucie 10 604 badania diagnostyczne, głównie układu kostnego, narządów klatki piersiowej, przewodu pokarmowego i innych narządów jamy brzusznej i 1415 naświetleń terapeutycznych.
- II Instytut Rentgenologiczny w zespole klinik mieszczących się w Szpitalu Dzieciątka Jezus. Kierownikiem Instytutu był **dr hab. Adam Elektorowicz**, a kuratorem – prof. dr hab. Witold Orłowski. W roku akademickim 1931-1932 wykonano tu ponad 3000 badań narządów wewnętrznych i zdjęć kostnych, 37 operacji pod promieniami Rentgena oraz 209 naświetleń terapeutycznych.

Największym osiągnięciem warszawskiej akademickiej radiologii klinicznej było wówczas udoskonalenie zasad interpretacji zdjęć klatki piersiowej. Prace dr Marii Werkenthin ze Szpitala Karola i Marii przyczyniły się do rozwiązania ważnego zagadnienia czułości rozpoznawczej małych ognisk płucnych w czasie prześwietlenia i na zdjęciach. Wykazała ona jako pierwsza, że trójkątny cień pozasercowy odpowiada marskości lub niedodmie płuca, a nie wysiękowi opłucnowemu, jak powszechnie wówczas sądzono. Doktor Werkenthin zajmowała się również prawidłowym i patologicznym obrazem wnęki płucnej oraz zasadami rozpoznawania zaburzeń krążenia w płucach. Dr Witold Zawadowski prowadził badania wyjaśniające pochodzenie cieni towarzyszących żebrom. Praca ta stała się podstawą jego przewodu habilitacyjnego.

Znaczące prace na temat badania układu kostnego, oddechowego i narządów wewnętrznych, a także terapeutycznego stosowania promieni X najczęściej publikowali w tym okresie doktorzy: Drozdowicz, Elektorowicz, Werkenthin, Grudziński, Mesz i Zawadowski. W latach 30. XX w. przed Radą Wydziału lekarskiego UW habilitowało się trzech radiologów: A. Elektorowicz, Z. Grudziński i W. Zawadowski.

W latach 1936-1939 w I Instytucie Rentgenologicznym Wydziału Lekarskiego Uniwersytetu Warszawskiego im. Józefa Piłsudskiego zatrudnieni byli: dr Jan Kochanowski, dr Władysław Trzetrzewiński i radioterapeutka – dr Zofia Kamińska-

Ryc. 1. **Dr hab. Adam Elektorowicz**
Kierownik Zakładu Radiologii i II Instytutu
Radiologicznego w latach 1926-1939

Ryc. 2.
Dr Mirosław Zalewski
z osobami to-
warzysz-
cymi – lata
30. XX w.

-Szawdynowa. W II Instytucie Rentgenologicznym pracowali dr hab. Adam Elektorowicz, dr Julian Zabokrzycki i dr Stanisław Trzaskowski.

Rozwój obu zakładów radiologii Wydziału Lekarskiego UW przerwał wybuch II wojny światowej. W okresie okupacji niemieckiej patriotyczne zaangażowanie lekarzy, wśród których znaleźli się również radiolodzy, a także postawa młodzieży sprawiły, że kształcenie kadr do realizacji przyszłych zadań w niepodległej Polsce nie zostało przerwane. W akcji nauczania radiologii w ramach tajnego nauczania medycyny uczestniczyły w zasadzie wszystkie większe pracownie rentgenowskie w szpitalach akademickich (Szpital Dzieciątka Jezus, Szpital św. Ducha) oraz w szpitalach miejskich (Szpital Przemienienia Pańskiego, Szpital św. Łazarza). Najbardziej zaangażowane były Pracownia Rentgenologiczna Szpitala Wolskiego (dr Maria Werkenthin, dr Wanda Bądzińska, dr Włodzimierz Cieciewicz, dr Waław Kuźma i dr Barbara Słomówna) oraz Oddział Radiologiczny w Szpitalu Ujazdowskim (dr hab. Witold Zawadowski).

W 1940 r. dr Natan Mesz przeniósł swój oddział rentgenowski wraz z całym szpitalem do organizowanej przez hitlerowców dzielnicy żydowskiej. Tu do ostatniej chwili istnienia getta w najcięższych warunkach leczył i nauczał studentów pochodzenia żydowskiego, którzy uczęszczali na kursy prowadzone przez profesora Uniwersytetu Warszawskiego, Juliana Zweibauma.

Na Polskim Wydziale Lekarskim w Edynburgu radiologię wykładał dr hab. Adam Elektorowicz, który wraz z armią polską przez Rumunię i Francję dostał się do Wielkiej Brytanii. Jego asystentem był dr Jan Kochanowski ze szkoły dr hab. W. Zawadowskiego

14 września 1944 r., kiedy w Warszawie trwało jeszcze powstanie, wojska radzieckie wyzwoliły prawobrzeżną część miasta – Pragę. Oswobodzony Szpital Przemienienia Pańskiego położony niedaleko brzegu Wisły i wystawiony na ostrzał artyleryjski ze strony Niemców został ewakuowany do budynku szkolnego przy ul. Boremłowskiej 12. Tu w prowizorycznych warunkach grupa pracowników naukowych Wydziału Lekarskiego Uniwersytetu Warszawskiego (doc. T. Butkiewicz, doc. Z. Michalski, doc. J. Mossakowski i doc. Witold Zawadowski oraz doktorzy Kazimierz Anusiak i Ireneusz Roszkowski) rozpoczęli przygotowania do wznowienia działalności Wydziału. Już w październiku 1944 r. doc. Witold Zawadowski, dr E. Matuszek i dr E. Piętnikówna zorganizowali jednogabinetową pracownię radiologiczną, która mieściła się w sali lekcyjnej na parterze szkoły. Tam też rozpoczęły się wykłady z radiologii w semestrze wiosennym 1945 r.

Latem tego samego roku Pracownia Rentgenowska została przeniesiona do Szpitala Przemienienia Pańskiego, a wkrótce potem do Szpitala im. Dzieciątka Jezus przy ul. Nowogrodzkiej. W zespole klinicznym, mieszczącym się pomiędzy ulicami Nowogrodzką i Oczki, Pracownia Radiologiczna została umieszczona na kondygnacji parterowej Pawilonu VIII i składała się z czterech pomieszczeń, w których urządzone gabinet do prześwietleń, gabinet do zdjęć, ciemnię oraz pokój negatoskopowy. Na pierwszym piętrze Pawilonu VIII, zajmowanym przez Klinikę Chirurgii Szcękowej doc. F. Borusiewicza, wyodrębniono trzy sale dla pacjentów leczonych promieniami Rentgena. Zakład wyposażony w dwa aparaty (zestaw diagnostyczny i terapeutyczny) wykonywał badania i zabiegi dla chorych ze szpitala i z ambulatoriów niemal całej Warszawy. Wykłady z radiologii odbywały się w sali wykładowej II Kliniki Cho-

rób Wewnętrznych. Personel tworzyli początkowo trzech lekarze: doc. Witold Zawadowski – Kierownik Zakładu oraz dr n. med. Ernest Matuszek i dr n. med. Barbara Słomówna. Wkrótce do zespołu dołączyli: lek. Jadwiga Korpalska, lek. Wanda Bądzińska, dr Eugenia Piętnik, dr n. med. Juliusz Zabokrzycki i dr n. med. Szczepny Leszek Zgliczyński. W 1946 roku powołano Zakład Radiologii Wydziału Lekarskiego Uniwersytetu Warszawskiego, któremu przyznano uprawnienia Katedry. Kierownikiem został **prof. Witold Zawadowski** (ryc. 3).

Prof. dr hab. Witold Zawadowski (1888- 1980) – profesor Uniwersytetu Warszawskiego i Akademii Medycznej, rentgenolog. Studia lekarskie ukończył w 1913 r. w Uniwersytecie Jana Kazimierza we Lwowie i tam rozpoczął pracę lekarską. Od 1918 r. służył w Wojsku Polskim jako lekarz pułkowy i dywizyjny. Przez dwa lata był wolontariuszem Kliniki Chorób Wewnętrznych kierowanej przez prof. Gluzińskiego. W latach 1924-1926 odbył studia dodatkowe w Paryżu i otrzymał tytuł specjalisty radiologa. W 1926 roku został Kierownikiem Oddziału Radiologicznego Szpitala Ujazdowskiego i prowadził wykłady i ćwiczenia z radiologii. Praca naukowa z 1931 roku zatytułowana *O cieniach towarzyszących przyżebrowych* wprowadziła nazwisko Profesora Zawadowskiego do światowej literatury medycznej.

W czasie okupacji prowadził wykłady z radiologii dla studentów Tajnego Uniwersytetu Warszawskiego Ziem Zachodnich oraz dla Szkoły Zawodowej dla Personelu Sanitarnego doc. Jana Zaorskiego. Oddział Radiologiczny w akademickim Szpitalu Ujazdowskim kierowany przez Witolda Zawadowskiego, wówczas docenta, należał do najbardziej zaangażowanych w nauczanie radiologii odbywające się w ramach tajnego nauczania medycyny.

Czterech synowie profesora i bratanek byli w AK. Trzech zginęło w walce z okupantem.

Po upadku powstania warszawskiego pracował w szpitalach w Milanówku, Podkowie Leśnej i w Pruszkowie. Wkład profesora Zawadowskiego w powojenne odrodzenie radiologii w naszym kraju jest nie do przecenienia. Jesienią 1944 roku był wśród organizatorów jednogabinetowej pracowni radiologicznej, w której w semestrze wiosennym 1945 roku rozpoczęły się jego wykłady z radiologii dla studentów. W tym samym roku pracownię przeniesiono do szpitala im. Dzieciątka Jezus przy ul. Nowogrodzkiej, a profesor Zawadowski został Kierownikiem utworzonego w 1946 roku Zakładu Radiologii Wydziału Lekarskiego UW, który następnie stał się Zakładem Radiologii Akademii Medycznej w Warszawie.

Profesor Zawadowski przeszedł na emeryturę w październiku roku 1962. Ale jeszcze przez wiele lat był związany z Instytutem Radiologii AM. Jako emeryt pozostał konsultantem w Zakładzie.

W 1975 roku Akademia Medyczna w Warszawie uhonorowała dorobek profesora i jego wkład w polską naukę nadając mu tytuł doktora *honoris causa*.

Ryc. 3.

Prof. Witold Zawadowski
Kierownik Zakładu
Radiologii
w latach 1944-1962

W 1947 roku profesor zorganizował pierwszy kurs doskonalenia zawodowego dla radiologów z całego kraju. W latach 40. i 50. XX wieku promował młodych naukowców. Piastując stanowisko krajowego specjalisty w dziedzinie radiologii, stworzył i wprowadzał w życie plany rozwoju radiologii w służbie zdrowia. Na początku lat 50. XX w. dzięki staraniom profesora Zawadowskiego wznowiono druk „Polskiego Przeglądu Radiologicznego” oraz powołano Koło Warszawskiego Towarzystwa Radiologicznego.

Habilitował się w roku 1933. Tytuł profesora nadzwyczajnego otrzymał w roku 1946, a profesora zwyczajnego w 1954 r. Był członkiem wielu towarzystw naukowych krajowych i zagranicznych: członkiem korespondentem Polskiej Akademii Umiejętności, Towarzystwa Naukowego Warszawskiego, Członkiem Polskiej Akademii Nauk, a w latach 1956-1959 był sekretarzem Naukowym Wydziału Nauk Medycznych Polskiej Akademii Nauk. Od 1958 r. był przewodniczącym Krajowego Komitetu Ochrony Radiologicznej.

Jeden z uczniów Profesora, dr J. Borowicz, pisał tak: *kiedy zdarzają mi się jakieś trudności diagnostyczne w czasie opisywania zdjęć, spoglądam na Jego dobrą i mądrą twarz, szukając jakby porady i konsultacji.* Może najpiękniej powiedział o profesorze inny jego uczeń, prof. Stanisław Leszczyński: **Nie szukał sensu życia. On życiu nadawał sens.** Witold Zawadowski, nestor polskiej radiologii, jest jednym z najwybitniejszych twórców historii nauczania medycyny w Warszawie.

Baza lokalowa Zakładu Radiologii powiększyła się o nowe pomieszczenia w Pawilonie XI Szpitala Dzieciątka Jezus w gmachu mieszczącym zespół klinik internistycznych i chirurgicznych. Pracą tej części Zakładu kierował dr n. med. J. Zaborczycki. W 1948 r. Katedra Radiologii otrzymała 25-łóżkowy Oddział Radioterapii w Pawilonie VIII.

Obie pracownie diagnostyczne i dział radioterapii wyposażono w aparaturę nadesłaną w formie darów za pośrednictwem UNRRA (United Nations Relief and Rehabilitation Administration). Część aparatury została odszukana i przywieziona z ziem zachodnich. Dopiero w 1948 roku zakupiono dwa nowoczesne aparaty z krajów zachodnich. Obsadę personalną Zakładu Radiologii tworzyło 17 lekarzy zatrudnionych na etatach Uniwersytetu i Szpitala. Kierowniczką zespołu laborantów była W. Wielowiejska.

W pierwszych latach po wojnie podstawowe znaczenie miała działalność dydaktyczna, która obejmowała szkolenie studentów Wydziału Lekarskiego, szkolenie lekarzy oraz laborantów (techników RTG). Główną formą szkolenia studentów były wykłady. W treści wykładów przeważała technika rentgenowska, która stanowiła szczególnie przedmiot zainteresowań prof. W. Zawadowskiego. W 1947 r. prof. Zawadowski zorganizował pierwszy kurs doskonalenia zawodowego dla radiologów z całej Polski. System kształcenia radiologów uwzględnił wówczas kilkumiesięczny staż w zakresie anatomii patologicznej pod kierunkiem prof. Paszkiewicza, udział w wykładach na temat techniki rentgenowskiej prowadzonych przez prof. Pawlickiego w Politechnice Warszawskiej, kilkutygodniową pracę w ciemni oraz samodzielne wykonywanie zdjęć rentgenowskich.

Działalność naukowa dotyczyła głównie symptomatologii radiologicznej schorzeń układu kostnego, płuc i serca, układu moczowego oraz przewodu pokarmowego. W ośrodku warszawskim powstały pierwsze w Polsce prace na temat an-

giokardiografii (Sz.L. Zgliczyński). W latach 1946-1951 stopień naukowy doktora nauk medycznych uzyskali radiolodzy: dr W. Bądzińska (1948 r.), dr S.L. Zgliczyński (1948 r.), dr J. Buraczewski (1951 r.), dr A. Kaczurba (1951 r.), dr B. Słomówna (1951 r.). Na przełomie lat 40. i 50. XX w. duże znaczenie miała działalność organizacyjna prof. W. Zawadowskiego. Brał on udział w promowaniu młodej kadry naukowej, a jako specjalista krajowy w dziedzinie radiologii tworzył i realizował plany rozwoju tej specjalności w społecznej służbie zdrowia. W 1950 r. dzięki staraniom prof. Zawadowskiego, Państwowy Zakład Wydawnictw Lekarskich wznowił druk „Polskiego Przeglądu Radiologicznego”. Na początku lat 50. XX w. Zespół Zakładu Radiologii zainspirował powołanie Koła Warszawskiego Towarzystwa Radiologicznego. Zebrania odbywały się na terenie Zakładu w każdą sobotę w godzinach od 10.00 do 12.00.

W 1950 r. zarejestrowano w Zakładzie Radiologii 37 580 pacjentów. Chorzy ze Szpitala Klinicznego stanowili zaledwie 30% tej liczby, pozostali pacjenci kierowani byli na badania diagnostyczne lub zabiegi terapeutyczne z różnych placówek leczniczych Warszawy i województwa warszawskiego. Prowizorycznie urządzony Zakład Radiologii AM w Warszawie nie mógł długo sprostać potrzebom, ponieważ liczba badań rosła szybko, otwierały się możliwości rozwoju nowych technik diagnostycznych, wzrastała liczba szkolących się radiologów. W 1951 r. prof. W. Zawadowski uzyskał od władz państwowych decyzję i kredyty na budowę nowego gmachu dla Zakładu Radiologii. Czteropiętrowy budynek pomiędzy Anatomicum i Zespołem Klinik Wewnętrznych przy ul. Chałubińskiego 5 został oddany do użytku we wrześniu 1952 r. Nowy obiekt Zakładu Radiologii został zagospodarowany następująco: w podziemiu ulokowano warsztat naprawczy i magazyny, później także archiwum, część Zakładu Radioizotopów oraz pracownię fotograficzną. Parter z czterema gabinetami diagnostycznymi i dwoma terapeutycznymi został wstępnie przeznaczony dla lecznictwa otwartego.

W 1962 r. zlikwidowano w budynku przy ul. Chałubińskiego 5 radioterapię, a zajmowane przez nią pomieszczenia przekazano rozwijającemu się Zakładowi Radioizotopów. Na pierwszym i drugim piętrze umieszczono 8 gabinetów diagnostycznych z oddzielnymi ciemniami dla każdego piętra. Na trzecim piętrze znalazły się pomieszczenia kierownictwa Zakładu, sala seminaryjna, biblioteka oraz pokoje asystentów. Lata 1952-1956 były okresem, w którym wiele wysiłku poświęcono sprawom organizacyjnym i wyposażeniu nowego Zakładu Radiologii. W dalszym ciągu jednak głównym nurtem działalności było szkolenie kadr dla rozwijającej się społecznej służby zdrowia. W Zakładzie zatrudnionych było 26 lekarzy i 38 laborantów. Nadzór techniczny nad aparaturą sprawował wówczas inż. Z. Choroszczak. Kierowniczką zespołu techników została D. Leitner. W styczniu 1957 r. na pierwszym piętrze Zakładu uruchomiono Ośrodek Badań Naczyniowych. Początkowo zajmował on jeden gabinet, potem dwa, opierając się na ręcznym seriografie własnej produkcji. Według pomysłu dr J. Bowkiewiczza opracowano metodykę niemal wszystkich podstawowych badań układu tętniczego i żylnego.

W drugiej połowie 1959 r. z inicjatywy dr. Stanisława Leszczyńskiego powstała w Zakładzie pracownia fotograficzna. W 1960 r. dr S. Leszczyński zorganizował archiwum dokumentacji radiologicznej oraz archiwum dydaktyczne. W tym samym okresie zostały wprowadzone stałe dyżury nocne technika i lekarza radiologa. Dy-

żury zapewniały całodobową działalność Zakładu Radiologii, przyczyniały się do pogłębienia wiedzy w zakresie diagnostyki ostrych schorzeń jamy brzusznej i klatki piersiowej oraz do podniesienia roli radiologa w zespole klinicznym.

W styczniu 1961 r. został uruchomiony Ośrodek Izotopowy. Wyposażenie Ośrodka składało się z aparatury importowanej i krajowej. Scyntygraf krajowy został zbudowany na podstawie projektu asystenta Zakładu, lek. A. Stefanowicza. W 1962 r. Ośrodek Izotopowy zatrudnił 5 lekarzy, którzy pracowali pod kierunkiem dr. J. Doroszewskiego.

W omawianym okresie w związku z rozwojem miejskiej służby zdrowia stopniowo ograniczano liczbę badań na rzecz leczenia otwartego, niemniej ogólna liczba badań stale rosła. W latach 1952-1962 rejestrowano rocznie około 50 000 badań rentgenodiagnostycznych. W Ośrodku Badań Naczyniowych do 1962 r. wykonano ogółem 2608 badań, z tego 57 to cewnikowanie serca. W pracowni izotopowej od stycznia 1961 do końca 1962 roku wykonano badania u 1823 chorych. Liczba seansów terapeutycznych sięgała 1500.

W latach 1952-1958 program kształcenia studentów zawierał 30 godzin wykładów i 30 godzin ćwiczeń. W 1958 r. zwiększono ogólną liczbę wykładów i ćwiczeń do 90 godzin, a program szkolenia rozszerzono o radiologię, medycynę nuklearną i radioterapię. Wykłady i ćwiczenia prowadzone były na IV roku studiów i kończyły się egzaminem. W roku 1954 zorganizowano przy Katedrze Radiologii Studenckie Koło Naukowe. Od stycznia 1953 r., czyli od momentu powołania Studium Doskonalenia Lekarzy, szkolenie podyplomowe przyjęło charakter zorganizowany. W Zakładzie Radiologii przybrało ono następujące formy:

- dwuletnie kursy specjalizacyjne dla stypendystów i lekarzy delegowanych z innych placówek,
- trzymiesięczne turnusy szkoleniowe do egzaminu specjalizacyjnego,
- trzytygodniowy kurs doskonalący dla radiologów posiadających specjalizację.

W wymienionych kursach brali również udział lekarze innych specjalności, pragnący rozszerzyć swoją wiedzę w dziedzinie rentgenodiagnostyki. Podobnie jak w latach poprzednich, Zakład Radiologii był podstawową bazą szkoleniową dla techników elektroradiologii z regionu warszawskiego.

Obok działalności dydaktycznej szczególne znaczenie dla rozwoju radiologii w kraju miała intensywna praca naukowa. W 1954 r. prof. W. Zawadowski przyjął obowiązki redaktora naczelnego „Polskiego Przeglądu Radiologicznego”. W tym samym roku ukazał się pod jego redakcją pierwszy z trzech tomów *Postępów radiologii*. Dzięki pomocy Kierownika Zakładu Anatomii Patologicznej, prof. L. Paszkiewicz, który umożliwił radiologom prowadzenie badań na zwłokach, a także dzięki współpracy z doc. J. Nielubowiczem, Kierownikiem Zakładu Chirurgii Doświadczalnej PAN, znacznie rozszerzyły się możliwości badawcze. Dotyczyły one oceny krążenia płucnego i naczyń obwodowych, badań trzustki u zwierząt i badań czynnościowych dróg żółciowych. Przedmiotem zainteresowania był również wpływ środków cieniujących na narządy mięsne. Po otrzymaniu odpowiedniej aparatury wykonano szereg prac z zakresu diagnostyki czynnościowej i radiofizjologii (S. Leszczyński, J. Bowkiewicz, S. Kruszewski, S. Miernowski). Szczególne zainteresowanie (także za granicą) wzbudziły prace z dziedziny foniatrii wykonane wspólnie z Kli-

niką Otolaryngologiczną (prof. Modrzejewska) i z dziedziny fizjologii kobiecego narządu rodowego prowadzone wspólnie z I Kliniką Ginekologiczną (dr Leszczyński, dr Marzinek, dr Poniatowska). Od kilku lat trwała współpraca z prof. H. Konieczną i asystentami Zakładu Fonetyki Katedry Polonistyki Wydziału Humanistycznego (prof. Doroszewski). Opracowano atlas rentgenowski głosek polskich i podobny atlas głosek rosyjskich. Oba dzieła są unikatami w zakresie fonetyki słowiańskiej. Ułatwiły one analizę fonetyczną dialektów oraz prawidłową naukę fonetyki języka polskiego i rosyjskiego.

W latach 50. i 60. XX w. pracownicy Zakładu Radiologii opublikowali ogółem 224 prace, w tym: 3 podręczniki, 26 prac oryginalnych i doświadczalnych, 163 prace poglądowe i kazuistyczne oraz 32 publikacje różne. Z prac podręcznikowych wymienić należy podręcznik techniki rentgenowskiej opracowany przez przedwcześnie zmarłego adiunkta Zakładu, dr Ernesta Matuszka, podręcznik radiologii stomatologicznej napisany przez doc. J. Borejkę i rozdział radiologiczny w podręczniku chorób naczyń napisany przez doc. Sz. L. Zgliczyńskiego. Wśród innych prac na szczególną uwagę zasługują opracowania na temat rentgenodiagnostyki okolicy podpotylicznej, diagnostyki wrodzonych anomalii krążenia płucnego, znaczenia wentylowego rozdzęcia płuc, lokalizacji ciała obcego w oku, rozpoznawania guzów śródkręgosłupowych oraz zastosowania środków cieniujących (W. Zawadowski, Sz. L. Zgliczyński, S. Leszczyński, J. Bowkiewicz, A. Kaczurba).

Stopnie i tytuły naukowe w latach 1952-1962 uzyskali: profesora zwyczajnego – prof. W. Zawadowski (1954 r.), docenta – dr n. med. J. Zabokrzycki (1954 r.), dr n. med. Sz. L. Zgliczyński (1954 r.), dr n. med. S. Leszczyński (1961 r.), kandydata nauk medycznych – dr n. med. J. Borejko (1958 r.), doktora nauk medycznych – Jan Kordys, Stanisław Leszczyński, Adam Kaczurba, Jan Doroszewski, Jadwiga Kukołewska-Machnicka.

Ryc. 4. Prof. W. Zawadowski, prof. Szczęsny L. Zgliczyński w otoczeniu Zespołu Zakładu Radiologii – rok 1966.

Ryc. 5. Prof. Szczęsny
Leszek Zgliczyński
Kierownik Zakładu
Radiologii
w latach 1962-1980

1 października 1962 r. zakończył działalność zawodową i przeszedł na emeryturę prof. W. Zawadowski – człowiek, którego powszechnie uznaje się za twórcę polskiej radiologii. W ciągu 17 lat pracy na stanowisku Kierownika Zakładu Radiologii AM w Warszawie pod bezpośrednim kierownictwem profesora szkoliło się 872 lekarzy i 691 techników. Trzynastu lekarzy uzyskało tytuł doktora medycyny, a czterech doktora habilitowanego.

Po przejściu prof. W. Zawadowskiego na emeryturę Kierownikiem Katedry i Zakładu Radiologii Akademii Medycznej w Warszawie (ryc. 4) został **dr hab. n. med. Szczęsny Leszek Zgliczyński** (ryc. 5).

W maju 1963 r. senat uczelni postanowił uznać Katedrę Radiologii za katedrę zespołową. Podstawowymi jednostkami organizacyjnymi pozostały: Zakład Rentgenodiagnostyki kierowany przez doc. Sz. L. Zgliczyńskiego i Zakład Radioterapii, którego Kierownikiem był doc. J. Borejko. Zakład Radioizotopów prowadzony przez dr. J. Doroszewskiego został podporządkowany Zakładowi Rentgenodiagnostyki. W maju 1967 r. Zakład Radioterapii został podniesiony do rangi Kliniki Radioterapii. Wymienione zmiany były kolejnymi etapami tworzenia się nowej struktury organizacyjnej, jaką miał się stać w najbliższej przyszłości Instytut Radiologii. Został on powołany 1 października 1970 r., a w jego składzie znalazł się Zakład Rentgenodiagnostyki kierowany przez prof. dr hab. n. med. Sz. L. Zgliczyńskiego. Ponadto Instytut tworzyły Klinika i Zakład Radioterapii oraz Zakład Izotopów. Instytut Radiologii stanowił stosunkowo dużą jednostkę, zatrudniającą 121 osób: 31 lekarzy, 37 techników elektroradiologii, 14 pielęgniarek, 11 pracowników administracji, 28 pracowników fizycznych. W latach 1962-1974 rocznie w nim kształcono 500-520 studentów. Wprowadzono wiele nowych treści oraz usprawniono system nauczania. W cyklu wykładów, seminariów i ćwiczeń znacznemu ograniczeniu uległa technika rentgenowska, a w zamian zostały wprowadzone elementy radiobiologii oraz uwypuklone zagadnienia radiodiagnostyki klinicznej. Podstawową formą demonstracji przypadków stały się przezroczka. W 1974 r. zmieniono radykalnie system nauczania studentów. Zgodnie z obowiązującą wówczas reformą studiów, zniesiony został egzamin z radiologii, a zamiast wykładów wprowadzono seminaria i ćwiczenia. Program nauczania radiologii na IV roku przewidywał 15 godzin zajęć (radiobiologia, medycyna nuklearna) oraz 30 godzin zajęć na V roku (rentgenodiagnostyka). Program seminariów obejmował zagadnienia diagnostyki izotopowej i radiologicznej w najczęściej występujących schorzeniach układu kostnego narządów klatki piersiowej i jamy brzusznej oraz układu krążenia.

W 1967 r. ukazało się pierwsze wydanie *Radiologii* pod redakcją prof. Sz. L. Zgliczyńskiego. Ta zbiorowa praca, w dużej części napisana przez pracowników Katedry i Zakładu Radiologii, była wielokrotnie unowocześniana i do dziś odgrywa ważną rolę w nauczaniu rentgenodiagnostyki.

W omawianym okresie pracownicy Zakładu Rentgenodiagnostyki opublikowali 131 prac w piśmiennictwie krajowym i zagranicznym. Do największych ich osiągnięć

można zaliczyć prace na temat żołądka operowanego, diagnostyki otologicznej, rozpoznawania wtórnego nadciśnienia tętniczego i nadciśnienia wrotnego, rentgenodiagnostyki nerki przeszczepionej i krążenia płucnego (B. Benendo-Kapuścińska, Irena Fleszarowa, R. Rajszyś, Bogdan Pruszyński). Na uwagę zasługują także prace doświadczalne dotyczące zatoru tętnicy płucnej oraz układu naczyniowego w różnych schorzeniach nerek. Wśród wprowadzonych wówczas nowych metod należy wymienić termografię (S. Kruszewski) i pantomografię (K. Młosek).

W latach 1962-1967 stopnie i tytuły naukowe uzyskały następujące osoby: tytuł profesora zwyczajnego – Sz. L. Zgliczyński (1974 r.), tytuł profesora nadzwyczajnego – Sz. L. Zgliczyński (1964 r.), stopień doktora habilitowanego – R. Rajszyś (1970 r.), L. Łazęcki (1973 r.), B. Pruszyński (1973 r.), stopień doktora nauk medycznych – Z. Iwiński (1962 r.), J. Bowkiewicz (1962 r.), S. Kruszewski (1963 r.), Bogusława Benendo-Kapuścińska (1965 r.), S. Miernowski (1966), B. Pruszyński (1968 r.), J. Sokołowski (1968 r.), S. Adynowska-Malanowska (1968 r.), E. Frankiewicz (1969 r.), L. Łazęcki (1969 r.), H. Kowalczyńska (1969 r.), S. Sadowski (1969 r.), K. Młosek (1971 r.), J. Borowicz (1971 r.), A. Jeleniewska (1973 r.).

Rok 1975 miał dla I Zakładu Rentgenodiagnostyki znaczenie szczególne ze względu na uruchomienie nowego zespołu klinicznego przy ul. Banacha 1a. Przeniesiono tam nie tylko większość z Klinik Internistycznych i Chirurgicznych z terenu Szpitala Dzieciątka Jezus, ale również powołano II Zakład Rentgenodiagnostyki. Wraz ze stopniowym przenoszeniem Klinik malała liczba pracowników Zakładu. W 1980 r. w Zakładzie zatrudniano 15 lekarzy i 30 techników rentgenowskich.

W latach 1975-1980 pracownicy Zakładu opublikowali 73 prace, a stopnie naukowe otrzymali: dr n. med. Bogusława Benendo-Kapuścińska (1977 r., dr hab), lek. Maciej Adamski (1975 r., dr n. med.) lek. J. Jagielski (1979 r., dr n. med.), lek. J. Czechowski (1979 r., dr n. med.), lek. J. Świątkowski (1975 r., dr n. med.), lek. Renata Szamowska (1975, dr n. med.).

W 1980 r. przeszedł na emeryturę prof. Sz.L. Zgliczyński. W ciągu 18 lat pracy na stanowisku Kierownika Katedry i Zakładu Radiologii, a następnie dyrektora Instytutu Radiologii AM, stworzył w ośrodku warszawskim podstawy nowoczesnej radiologii jako zintegrowanej dyscypliny medycznej. Był twórcą szkoły radiologicznej, która charakteryzowała się gruntownym i wszechstronnym kształceniem radiologów, opierając się na znajomości anatomii radiologicznej, patofizjologii i zasadzie codziennej ścisłej współpracy radiologa i klinicysty.

Pod kierunkiem prof. Sz.L. Zgliczyńskiego 89 osób uzyskało specjalizację radiologiczną, a okresowe szkolenie odbyło ponad 1500 radiologów z całego kraju. Głównym obiektem zainteresowań naukowych prof. Sz.L. Zgliczyńskiego był układ krążenia. Jego prace przyczyniły się do unowocześniania diagnostyki krążenia płucnego i nadciśnienia pochodzenia nerkowego. W latach 1972-1979 był Rektorem Warszawskiej Akademii Medycznej. Prof. Sz.L. Zgliczyński zmarł 2 października 2008 r.

W 1980 r. kierownictwo I Zakładu Rentgenodiagnostyki objęła **doc. Bogusława Benendo-Kapuścińska** (ryc. 6).

Na rycinie 7 prof. Bogusława Benendo-Kapuścińska z Zespołem podczas spotkania przy choince.

W pierwszej połowie lat 80. XX w. w Zakładzie została zorganizowana pracownia badań mammograficznych, a pod koniec lat 80. pracownia USG. Ponadto w więk-

Ryc. 6.

**Prof. Bogusława
Benendo-Kapuścińska**
Kierownik Zakładu
Radiologii w latach
1980-2002

szości pracowni rentgenowskich proces wywoływania i utrwalania błon rentgenowskich został zautomatyzowany. W drugiej połowie lat 90. XX w. w Zakładzie powstały pracownie rezonansu magnetycznego i tomografii komputerowej. Zakres zmian strukturalnych i organizacyjnych, jakie przeszedł wówczas Zakład, odzwierciedla m.in. zmiana jego nazwy na I Zakład Radiologii Klinicznej.

W latach 90. XX w. w Zakładzie pracowało 17 lekarzy (z czego 5 zatrudnionych w AM), 38 techników elektrodziagnostyki i pielęgniarek oraz 1 inżynier medyczny. Działalność usługowa wynosiła rocznie ok. 40-50 000 badań rentgenowskich i 5000-6000 badań angiograficznych, USG, TK i MR. Do istotniejszych osiągnięć Zakładu należało wówczas unowocześnienie zajęć dydaktycznych. Do programu kształcenia przed- i podyplomowego włączone zostały elementy ultrasonografii, tomografii komputerowej, cyfrowej angiografii subtrakcyjnej i rezonansu magnetycznego, a w czasie zajęć prezentowano możliwości rozpoznawcze różnych metod w zależności od badanego narządu. Zajęcia dydaktyczne wprowadzone w Zakładzie obejmowały ćwiczenia i seminaria z zakresu Podstaw i Diagnostyki Obrazowej prowadzone dla studentów IV i V roku I Wydziału Lekarskiego. Ponadto pracownicy Zakładu aktywnie uczestniczyli w szkoleniach podyplomowych lekarzy, prowadzonych w ramach kursów specjalizacyjnych przez Akademię Medyczną, Centrum Medycznego

Ryc. 7. Prof. Bogusława Benendo-Kapuścińska z Zespołem podczas spotkania przy choince – rok 2001.

Kształcenia Podyplomowego i towarzystwa naukowe. Szczególnym zainteresowaniem naukowo-badawczym objęto wówczas kompleksową diagnostykę wizualizacyjną układu moczowego, w tym nerki przeszczepionej oraz sutków i układu kostnego. Zaowocowało to oryginalnymi pracami naukowymi, publikowanymi w krajowym i międzynarodowym piśmiennictwie.

W tym okresie cztery osoby uzyskały stopień naukowy doktora nauk medycznych: B. Roźniatowska-Sadkowska (1986 r.), K. Iwaszkiewicz (1987 r.), L. Sęk (1998 r.), B. Pawlak (1999 r.); jedna doktora habilitowanego – K. Iwaszkiewicz (1999 r.); jedna tytuł profesora – Bogusława Benendo-Kapuścińska (1999 r.).

W 2002 r. prof. Bogusława Benendo-Kapuścińska przeszła na emeryturę. Podczas jej ponad 20-letniego kierownictwa I Zakład Radiologii Klinicznej stał się

pełnoprofilowym ośrodkiem diagnostyki obrazowej, wykorzystującym nowoczesne metody obrazowania. Zakład zdobył uznany dorobek naukowy, a szkolenie przed- i podyplomowe prowadzone na jego terenie określano mianem wzorcowego.

We wrześniu 2002 r. Kierownikiem Zakładu został **dr hab. Marek Gołębiowski**. Obecnie Zakład składa się z Pracowni: Radiologii Ortopedycznej, Rentgenodiagnostyki, Ultrasonografii, Tomografii Komputerowej, Rezonansu Magnetycznego i Mammografii, połączonych rozbudowywaną siecią systemu przesyłającego i archiwizującego wyniki badań.

W ostatnich latach znacząco zmienił się rodzaj wykonywanych badań obrazowych, prawie 50% z nich to badania wysokospecjalistyczne (USG, mammografia, TK i MR).

W Zakładzie zatrudnionych jest 20 lekarzy (4 na etatach AM), 1 inżynier medyczny, 31 techników rentgenowskich (1 na etacie AM) oraz 6 osób personelu pomocniczego. Obecnie działalność naukowa Zakładu obejmuje badania nad obrazowaniem chorób układu kostno-stawowego, narządów przeszczepionych oraz nowymi technikami MR. Prowadzone są prace badawcze nad diagnostyką chorób układu żucia, nawiązano ścisłą współpracę z zespołem chirurgów bariatrycznych. Czynnione są wielośrodkowe prace nad rozwojem obrazowania serca w MR. Zakład blisko współpracuje w licznych przedsięwzięciach naukowych z Zakładem Elektroniki Jądrowej i Medycznej Instytutu Radioelektroniki Politechniki Warszawskiej.

W latach 2002-2004 opublikowano 41 artykułów naukowych i wygłoszono 158 komunikatów zjazdowych. Tytuły doktora nauk medycznych uzyskali lek A. Wojciechowski (2003 r.) i lek. E. Keller (2005 r.). Pracownicy Zakładu pełnią ważne funkcje wybieralne w towarzystwach i organizacjach naukowych oraz w czasopismach naukowych.

Znacznie zintensyfikowano nauczanie przeddyplomowe ponad trzykrotnie zwiększając liczbę godzin dydaktycznych. Unowocześnione zostały treść i forma zajęć z przyszłymi lekarzami. Oprócz zajęć z radiologii dla studentów V roku kierunku lekarskiego (w wymiarze 100 godzin), prowadzone są zajęcia dla studentów licznych kierunków licencjackich. Są to zajęcia z radiologii dla studentów pielęgniarstwa i po-

Ryc.8.

Prof. Marek Gołębiowski
Kierownik Zakładu
Radiologii
od 2002 r. – nadal

łożnictwa, ultrasonografii na kierunku położnictwo. Ponadto w najbliższym czasie zostanie rozpoczęte nauczanie radiologii ogólnej studentów stomatologii.

Od 2002 r. zakład odgrywa wiodącą rolę w prowadzeniu nowego kierunku studiów licencjackich – Elektroradiologii. Na tym kierunku realizowane jest kształcenie techników elektroradiologii na poziomie uniwersyteckim, w wymiarze porównywalnym z innymi krajami Unii. Służy temu m.in. uczestnictwo Zakładu w europejskim sieciowym programie HENRE unifikującym poziom i treść kształcenia techników elektroradiologii. W Zakładzie prowadzone są zajęcia z rentgenodiagnostyki, radiologii ogólnej, aparatury medycznej, ultrasonografii, rezonansu magnetycznego. Pod kierownictwem pracowników naukowych Zakładu pisane i brnione są prace licencjackie studentów tego kierunku. Ponadto w Zakładzie prowadzone są również liczne zajęcia szkolenia podyplomowego o charakterze wewnętrznym i zewnętrznym. Szkolenia te przeznaczone są zarówno dla lekarzy, jak i techników elektroradiologii.

Profesor dr hab. n. med. Marek Gołębiowski urodził się 27 grudnia 1955 r. w Warszawie w rodzinie inteligenckiej. Studiował w Akademii Medycznej w Warszawie. Dyplom lekarza uzyskał w roku 1980. Pierwszy stopień specjalizacji w dziedzinie radiologii uzyskał w roku 1985, drugi w roku 1989. W latach 1980-1984 był asystentem w Klinice Gastroenterologii w Centrum Medycznym Kształcenia Podyplomowego (Kierownik prof. E. Butruk). Pracę w II Zakładzie Radiologii rozpoczął w roku 1982, początkowo jako wolontariusz, a następnie na etacie Centralnego Szpitala Klinicznego. Stopień doktora nauk medycznych otrzymał w roku 1989. Tematem rozprawy doktorskiej było znaczenie cyfrowej angiografii subtrakcyjnej w diagnostyce układu naczyniowego. W roku 1997 Rada I Wydziału Lekarskiego AM w Warszawie nadała mu stopień doktora habilitowanego na podstawie studium dotyczącego oryginalnej metody oceny zaniku struktur hipokampa w przyżyciowym rozpoznawaniu choroby Alzheimera. Ma II stopień specjalizacji w zakresie radio-diagnostyki.

W roku 2002 po odejściu prof. dr hab. Bogusławy Benendo-Kapuścińskiej na emeryturę Rada I Wydziału Lekarskiego powierzyła mu stanowisko Kierownika I Zakładu Radiologii Klinicznej, w tym samym roku nadała mu tytuł profesora nadzwyczajnego.

Studia w kraju uzupełnił licznymi stażami za granicą, między innymi w Japonii (Uniwersytet Juntendo i Uniwersytet Tokai), w której przebywał 6 miesięcy oraz krótszymi szkoleniami w zakładach radiologii Uniwersytetu w Rzymie (prof. R. Passiarello), w Monachium (prof. M. Reiser) i w Leuven (prof. G. Marshal).

Główne zainteresowania badawcze prof. Marka Gołębiowskiego to radiologia gastroenterologiczna, diagnostyka naczyniowa, a w szczególności neuroradiologia i kliniczne zastosowanie magnetycznego rezonansu. Dotychczas opublikował 75 prac, wśród których znajdują się 54 oryginalne prace kliniczne, z czego 10 ogłoszonych zostało za granicą. Pozostałe prace to głównie rozdziały w monografiach i podręcznikach. Był autorem lub współautorem 81 referatów wygłoszonych na konferencjach krajowych i zagranicznych (37). Był laureatem nagród Ministra Zdrowia (1), Rektora AM w Warszawie (3) i Polskiego Lekarskiego Towarzystwa Radiologicznego (2).

Profesor Marek Gołębiowski przyczynił się do wdrożenia w Polsce spektroskopii do codziennej praktyki klinicznej, szczególnie w przypadkach otępienia mózgowego i guzów mózgu oraz do rozwoju badań czynnościowych mózgu. Był sekreta-

rzem Zarządu Głównego Polskiego Lekarskiego Towarzystwa Radiologicznego. Od 1997 r. jest sekretarzem Komisji Radiologii Komitetu Patofizjologii Klinicznej PAN i Zastępcą Redaktora Naczelnego czasopisma „*Polish Journal of Radiology*”. W Akademii Medycznej w Warszawie w dużym stopniu przyczynił się do rozwoju studiów licencjackich dla średniego personelu medycznego.

Jest promotorem 2 zakończonych przewodów doktorskich.

Na rycinie 9 przedstawiono Zespół I Zakładu Radiologii Klinicznej w 2008 r.

Na następnej stronie. **Ryc. 9. Zespół I Zakładu Radiologii Klinicznej w 2008 r. I rząd stoją od lewej:** Zbigniew Szutkowski, Marek Gołębiowski (Kierownik Zakładu), Jerzy Goździk, Janusz Gołębiowski. **II rząd stoją od lewej:** Wojciech Trojanowski, Iwona Jezierska-Fijuth, Piotr Palczewski, Jan Świątkowski, Sylwia Malanowska, Artur Wojciechowski, Przemysław Stafiej.

